

Sınıf Yönetimi

11. HAFTA

Sınıfta İstenmeyen Davranışların Yönetimi

Doç. Dr. Melike ARSLAN

İçerik

- Sınıfta istenmeyen davranışlar
- İstenmeyen öğrenci davranışları
- İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri
 - Sınıf dışı etkenler
 - Sınıf içi etkenler
- İstenmeyen davranışların değiştirilmesi
- Öneriler

Sınıfta istenmeyen davranışlar₁

- Okulda, eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranış, **istenmeyen** davranış olarak kabul edilir.
- İstenmeyen davranışları azaltmanın bir yolu, istenenlerin başlatılması, çoğaltılması ve güçlendirilmesi olur.

Sınıfta istenmeyen davranışlar₂

- Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesinde yapılması gereken
 - öncelikle problemi tanımlamak,
 - sonra teşhis etmek
 - daha sonra sorunun kaynağını belirleyip sorunun kaynağına inilerek sorunun ortadan kaldırılmasına çalışmaktır.
- Öğretmen, sorunun nedenine ve kaynağına ilişkin bilgileri toplamalı ve iyi bir gözlemci olmalıdır.

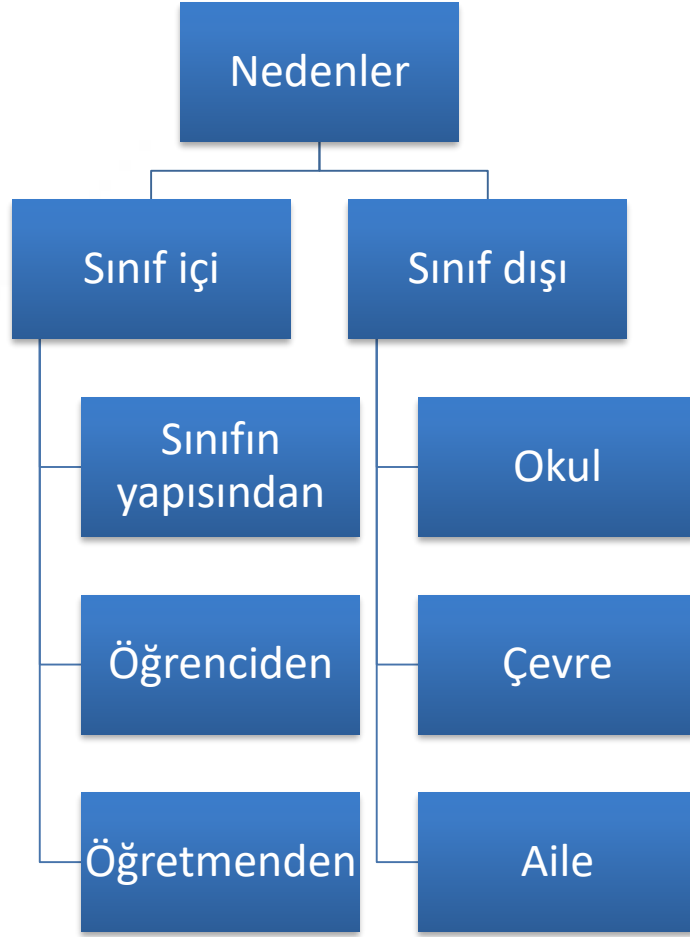
Sınıfta istenmeyen davranışlar₃

- Öğrencinin sınıf ortamında uygunsuz davranışlar sergilememesi için öğretmen, öğrenciye ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda çalışmalar yapmalıdır.
- İstenmeyen davranışların ve disiplin sorunlarının engellenmesinde en etkili yol öğrencilere görev ve sorumluluklar vermedir.

İstenmeyen öğrenci davranışları

- Sınıfta sıklıkla gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları aşağıdaki gibi özetlenebilir.
 - Derse devam etmeme ya da derslere geç gelme.
 - Derse hazırlıksız gelme.
 - Sınıfta uygun olmayan yer ve zamanda konuşma.
 - Arkadaşlarına, kendisine ve eşyalarına zarar verme.
 - Derste hayal kurma ya da ders dışı bir etkinlikle uğraşma.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri

Sınıf dışı etkenler₁

- Sınıf içindeki istenmeyen davranışların büyük bölümü sınıfın dışında yaşanan olaylardan kaynaklanmaktadır.
 - Okul
 - Çevre
 - Aile

Sınıf dışı etkenler₂

- Okul: Okulun fiziksel özellikleri, durumu, öğrenci sayısı, kuralları, yönetim yapısı gibi birçok değişken sınıf içine yansiyarak öğrencilerin tutum ve davranışlarını etkiler.
- Eğitim-öğretim için gerekli olan materyal, araç, gereç ve kaynakların yokluğu ya da yetersizliği öğrenciyi istenmeyen davranışa sevk eden diğer bir nedendir.

Sınıf dışı etkenler₃

- Çevre: Okulun bulunduğu fiziksel, kültürel ve sosyal çevre öğrenci davranışları üzerinde büyük ölçüde belirleyici etkilere sahiptir.

Sınıf dışı etkenler₄

- Aile: Öğrenciler zamanlarının önemli kısmını ve ilk sosyalleşmelerini aile içinde tamamladıkları için, istenmeyen davranışların kaynaklarının ilk çekirdekleri de aile içinde atılmaktadır.
- Ailedeki birey sayısı, anne-baba tutumları, ailenin gelir ve eğitim durumu öğrenci davranışlarını etkileyen faktörlerden bazılarıdır.

Sınıf içi etkenler₁

- Öğrenciyi istenmeyen davranışlara yönelten sınıf içi etkenler;
 - Öğretmenden kaynaklanan problemler
 - Öğrenciden kaynaklanan problemler
 - Sınıf yapısından kaynaklanan problemlerolmak üzere üç türüdür.

Sınıf içi etkenler₂

- Öğretmenden kaynaklanan problemler
 - Öğretim yaklaşımından kaynaklanan
 - Öğrenciye bakış açısı
- Öğrenciden kaynaklanan problemler
 - Öğrencilerin farklı kişilik özellikleri
 - Aile ve sosyal çevreden kaynaklanan
 - Başarısızlık kimliği
 - Gelişim döneminden kaynaklanan
- Sınıf yapısından kaynaklanan problemler
 - Kalabalık sınıflar
 - Sınıfın düzeni

Öğretmenden kaynaklanan problemler₁

- 1) Öğretim yaklaşımından kaynaklanan:
Öğretmenin uyguladığı, öğretmen merkezli-öğrenci merkezli yaklaşımlar, öğretmenin derse hazırlığı, güdüleme, ilgi çekme, soru sorma, ödev verme gibi yaklaşımları sınıfta istenmeyen davranışların çıkmasına neden olabilir.

Öğretmenden kaynaklanan problemler₂

2) Öğrenciye bakış açısı: Öğrenciye değer veren ve saygı duyan öğretmen etkilidir. Öğrenciyi kabullenmişlik tavır ve davranışları, öğrencinin kendine güven duymasını güçlendirirler. Öğretmenin öğrenci ile alay etmesi, öğrencilere kaba davranması, öğrenciler arasında ayırım yapması, öğrencilerle iletişim kuramaması istenmeyen davranışlara sebep olabilmektedir.

Öğrenciden kaynaklanan problemler₁

1) Öğrencilerin farklı kişilik özellikleri: İlgi, yetenek, güven gibi öğrencilerin farklı özelliklerinden kaynaklanan problemler, sınıfta öğretim sürecini etkiler.

Öğretmen pasif, çekingen, başarısız ve derslere katılmayan özelliklere sahip öğrencilere, yapabilecekleri konulara ilişkin sorumluluklar vererek onları kazanmaya çalışmalıdır.

Öğrenciden kaynaklanan problemler₂

2) Aile ve sosyal çevreden kaynaklanan: Aile ve sosyal çevrenin değerleri ve geldiği kültürün özellikleri, öğrencinin problemler yaşamasına neden olabilir.

Otoriter ve kapalı kültürden gelen öğrenciler sınıfta çekingen ve içe kapalı olduklarından etkileşime girmekte zorlanırlar. Bu tip öğrenciler aşamalı olarak aktif hale getirilmelidirler.

Öğrenciden kaynaklanan problemler₃

3) Başarısızlık kimliği: Sınıfta problemlili davranan çocuklar genelde başarısız çocuklardır. Başarısız kişilik niteliği öğrencinin öğrenme etkinliklerine katılmasını engeller.

Derslerdeki başarısızlıklar kullanılan öğretim yöntemlerinden, öğrencinin öğrenme stillerinden veya biliş yapısındaki farklılıklardan kaynaklanabilir.

Başarısız öğrencilere öğretmenin yapacağı en önemli yardım, öğrencilere başarılı olabilecekleri alanlarda sorumluluklar vererek başarılı kişilik niteliğini kazanmalarını sağlamaktır.

Öğrenciden kaynaklanan problemler₄

- 4) Gelişim döneminden kaynaklanan: Ergenlik döneminin ilk yıllarında bedendeki hızlı değişimlerden dolayı öğrenci dikkatsiz, unutkan ve sakar olabilir. Dengesiz duygu durumundan dolayı farklı kişilere farklı davranabilir. Öğrenciler hayranlık, isyan, şiddet gibi tepkileri sınıfta gösterebilir.

Sınıf yapısından kaynaklanan problemler

- 1) Kalabalık sınıflar: Öğretmen kalabalık sınıfta kontrolü sağlamakta zorluk çekebilir. Özellikle öğrencileri konuya yönlendirmede ve motivasyonda zayıf kalır.
- 2) Sınıfın düzeni: Sınıfın görüntüsü, sıraların düzeni, oturma şekilleri, ısı, ışık ve havalandırma gibi öğeler sınıf içi iletişimi önemli ölçüde etkiler.

Kullanılabilecek etkinlikler/stratejiler

- Öğrencileri sürekli izlemek
- Öğrencileri aktif ve motive etmek
- Öğrencilerin ilgilerini anlamak ve derse ilgiyi arttırmak
- Sınıf kurallarını tespit etmek

İstenmeyen davranışların değiştirilmesi

- İstenmeyen davranışların önlenmesine yönelik yaklaşımlar
- İstenmeyen davranışlar karşısında gösterilmesi gereken öğretmen tepkileri

İstenmeyen davranışların önlenmesine yönelik yaklaşımlar

- İnsancıl (karışmacı olmayan) yaklaşım
- Davranışçı yaklaşım
- Etkileşimli yaklaşım
- Pazarlık yaklaşımı

İnsancıl yaklaşım

- Temelinde insanın doğru yapacağına inanmak ve güvenmek vardır.
- Öğrencinin iyi niyetli ve güvenilir olduğunu, kendini kontrol etmesi gerektiğini ve uygun bir fırsat verildiğinde bunu yapabileceğini varsayar.
- Öğrenciye, sorunla uğraşma şansı ve özgürlüğü verilir.
- Öğretmen buyurucu değil, kolaylaştırıcıdır.

Davranışçı yaklaşım

- Temelinde davranışçı ekol vardır.
- Yaklaşım, sınıfta istenmeyen davranışların değiştirilmesine dayanır. İstenmeyen davranışların oluşmasına göre farklı stratejiler kullanılır.
- Bunlar, sorun davranışı gözlemlemek, pekiştireç vermek, istenmeyen davranışı söndürmek, öğrencilerle anlaşmak, yaklaşık istendik davranışları kabul etmek ve derse dönmektir.

Etkileşimci yaklaşım

- Davranışçı ve yardım edici yaklaşımlar arasında yer alır.
- Öğretmen yetkiyi öğrenciyle bölüşür, öğrenciyi, sorununu çözmeye yeterli, ama uzman desteğine muhtaç sayar. Sınıf kuralları birlikte konur, sorunlara birlikte çözüm aranır.
- Öğrencinin kendini değerlendirmesi olarak adlandırılan değişmesi istenen davranışın öğretmence anlatılıp gösterilmesi, öğrenci tarafından uygulanması yöntemidir.

Pazarlık yaklaşımı

- “**Her şeyin bir bedeli vardır.**” anlayışına dayalıdır. Öğrenci sınıfta istenmeyen bir davranışta bulunursa sorumluluğunu almak ve sonuçlarına katlanmak zorundadır.
- Öğretmen istenmeyen davranışları değiştirmek ve düzeltmekle görevlidir.

İstenmeyen davranışlar karşısında gösterilmesi gereken öğretmen tepkileri

1. Sorunu anlamak
2. Görev ve sorumluluk verme
3. Dersi etkili hale getirme
4. Görmezden gelme
5. Sözel olmayan uyarılar kullanma
6. Sözel uyarıcıları kullanma
7. Öğrenciyle görüşme yapma
8. Okul yönetimi ve aile ve rehber uzmanla ilişki kurmak
9. Okul disiplin kurallarını işletme
10. Cezaya başvurma

1- Sorunu anlamak

- İstenmeyen öğrenci davranışları karşısında, öğretmenin yapması gereken ilk iş, sorunu anlamak olmalıdır. Sorunun doğru bir biçimde anlaşılması, doğru bir yaklaşımla çözülmesi için ön koşuldur.
- Davranışı anlamak, mevcut sorunların nedenlerini tanımlamanın ötesinde, gelecekte ortaya çıkabilecek istenmeyen davranışların kestirilmesi açısından da gereklidir.

2- Görev ve sorumluluk verme

- En etkili yol, öğrenciye başarabileceği ve yapabileceği alanlarda görev ve sorumluluk vermedir. Sınıf başkanlığı yapmak, araç gereç getirip götürmek, ödevleri kontrol etmek gibi sorumluluklar alan öğrenci kendi davranışını kontrol ederek istenmeyen davranışlara yönelmez.

3- Dersi etkili hale getirme

- Dersin işlenişinde, öğretim yöntemlerinde, araç ve gereçlerde değişiklikler yapılarak istenmeyen davranışlar ortadan kaldırılabılır. Öğretmen dersi ilgi çekici, heyecan verici ve öğrenciyi aktif hale getiren duruma getirir.

4- Görmezden gelme

- Her olumsuz davranışa müdahale etmeme anlayışıdır. Bazen planlı olarak yapılmayan yalnızca o ana ait bir davranış görülebilir (Öğrencinin zaman zaman sınıfta konuşması, arkadaşlarını rahatsız etmesi, resim yapması gibi). Bu durumda öğretmen davranışı görmezden gelerek yani ilgilenmeyerek pekiştirmemiş olur.
- Görmezden gelmede davranış önceleri bir süre için artar, fakat daha sonra söner.

5- Sözel olmayan uyarıları kullanma

- İstenmeyen davranışlar yoğun olarak gösteriliyorsa görmezden gelme yeterli olmaz. Bu durumda öğretmen sürdürdüğü öğrenme etkinliklerini engellemeden aşağıdaki yolları kullanabilir:
 - İstenmeyen davranışa verilebilecek ilk tepki göz göze gelmek ve değişik yüz ifadelerini kullanmaktır.
 - Öğrencinin yakınına kadar gelmek (fiziksel yakınlık sağlamak)
 - Öğrenciye ya da oturduğu sıraya hafif dokunmak.
 - Aniden susmak ve sessiz kalmak.

6- Sözel uyarıcıları kullanma

- Sözel olmayan uyarıcılar yetersiz kaldığı zaman aşağıdaki sözel uyarılar kullanılabilir:
 - İstenmeyen davranışı gösteren öğrenciye soru sorulur ya da sorulan soruya cevap vermesi istenir.
 - İstenmeyen davranışı gösteren öğrenci ismiyle uyarılır.
 - Sınıf kuralları, ara ara açıklanarak tekrar edilir.

7- Öğrenci ile görüşme yapma

- İlk 6 yol işe yaramıyorsa, sınıfta olayı büyütmeden öğrenciyle uygun bir dille veya uyarıyla sınıf dışında görüşülebilir.

8-Okul yönetimi, aile ve rehber uzmanla ilişki kurmak

- Bazı sorun davranışların boyutları, öğretmenin üstesinden gelemeyeceği kadar büyük olabilir. Böylesi durumlarda öğretmenin okul yönetimi ve rehberlik servisi ile işbirliği yapması gerekir.

9-Okul disiplin kurallarını işletme

- Çok önemli durumlarda ve bütün önlemler uygulandığı halde istenmeyen davranış tekrarlanıyorsa okul disiplin kurallarına başvurulur.

10- Cezaya başvurma

- Verilecek en son tepkidir. Ceza, davranışla orantılı olarak, o davranışın yinelenmesini engelleyecek şekilde uygulanmalı, bunun için de öğrenci neyi, nasıl yaptığı için ceza aldığını bilmelidir.
- Öğrenciye kızmak bağırmak gibi istemediği uyarıları vermek ya da istediği bir uyarıyı (teneffüse çıkma, sevgi gösterme vb.) vermeme şeklinde olur.

Öneriler₁

- Sınıflarda istenmeyen davranışların sergilenmesine zemin oluşturabilecek etkenler kontrol altına alınmalı, sınıflar istenmeyen davranışları önleyici bir anlayışla düzenlenmelidir.
- İstenmeyen davranışların önlenmesi açısından rehberlik servislerinden daha fazla yararlanma anlayışı ve girişimi yaygınlaşmalıdır.
- Sınıf kurallarının belirlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde öğrencilerin aktif rol almaları sağlanmalıdır.

Öneriler₂

- İstenmeyen davranışları değiştirme ve düzeltme sürecinde tepkisel disiplin modellerinden çok, önleyici ve iyileştirici disiplin modelleri tercih etmelidirler.
- Sınıfta yapılacak etkinliklerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi çalışmalarına öğrencilerin bireysel ve grup düzeyinde olabildiği ölçüde yaygın bir biçimde katılmalarına fırsat ve ortam yaratılmalıdır.
- Öğretmen sınıfa zamanında ve hazırlıklı girmeli, işine bağlı, kararlı, tutarlı, güvenilir ve güven veren bir öğretmen modeli oluşturmalıdır.

Öneriler₃

- İstenmeyen davranışları önleme sürecinde öncelikle sınıfın havasını bozmayacak, öğrencilerde kaygı ve korkuya yol açmayacak ses vurgusu, tonlama, göz teması, jest ve mimikler vb. stratejiler kullanılmaya özen gösterilmeli, çabuk sönen, tekrarlanmayan davranışlar için önleyici stratejileri kullanmadan ceza içeren stratejilere geçilmemelidir.
- İstenmeyen davranışlar, içinde öğrencinin de bulunduğu öğretmen, yönetici, rehber uzman ve velilerden oluşturulacak bir takım çalışması yoluyla kollektif bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Gülşen, C. (2011). Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi. *Ankara: Anı Yayıncılık.*
- Güneş, F. (2014). *Sınıf yönetimi: Yaklaşım ve modeller.* Pegem Akademi.
- Shindler, J. (2016). *Dönüştürücü Sınıf Yönetimi.* Eğitim Yayınevi.